

naše vezi

SEPTEMBER 2010 INTERNA IZDAJA, št. 44

UREDNIŠTVO ZDCIVS, Dunajska 129, 1000 Ljubljana

Poštnina plačana pri pošti 1102

ZVEZA DRUŠTEV
CIVILNIH
INVALIDOV VOJN
SLOVENIJE

*Po svojih poteh
gre vsak izmed nas,
čez rožne vrtove in ostre čeri,
nekje na tej poti sem tudi jaz,
nekje na tej poti si tudi ti,
nekje na tej poti
so naše vezi.*

naše vezi

VSEBINA 44. ŠTEVILKE

aktualno

- 3 INTERVJU: Franc Donko in Nataša Kogoj
- 5 Aktivnosti prihajajočega tromesečja
- 5 Invalidi pri premierju Borutu Pahorju
- 6 CIV: od nič do prvega varstva
- 7 Razvoj evropske zveze invalidov vojn
- 8 Težave mirnodobnih vojaških invalidov

v premislek

- 9 Prepričanja in njihov vpliv na naša življenja

iz naših društev

- 10 Tudi letos na Hudem polju
- 12 DVI Zasavje: priznanje županu

naše zgodbe

- 13 Psu ni mar, če isto pot prehodi večkrat na dan
- 14 Jernej, doli in majski hrošči

IZDAJATELJA:
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije
in Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije

UREDNIŠTVO:
ZDCIV SLOVENIJE, Dunajska c. 129, 1000 Ljubljana,
tel.: 01 56 53 802, 01 56 53 803

GLAVNA UREDNICA:
Aleksandra Kerin-Kovač

ČLANI UREDNIŠKEGA ODBORA:
Jože Romšak, Vladimir Pegan, Ivanka Strnad, Zdravko Zore

OBlikOVANJE: Lupa design

TISK: ITAGRAF d.o.o. Ljubljana

fotografija na naslovnici: Aleksandra K. Kovač
besedilo: Antonija Zalašček

Drage bralke in bralci!

Velik del jesenske številke so tokrat 'zasedli' civilni invalidi vojn, ki so se le 'opogumili' in izčrpeje kot do zdaj predstavili svojo preteklost, prizadevanja za enakost, uspehe in zdajšnje stanje, ki je, kot je razbrati iz besed predsednika in tajnika Zveze društev civilnih invalidov vojn tudi stanje bdenja nad potezami države, da že pridobljeno ne bi, skozi kakšna 'zadnja vrata' po letih vztrajnih prizadevanj spolzelo iz rok upravičencev. »Država ne bo nikoli mogla (ali hotela op.a.) v celoti zadovoljiti vseh posebnih potreb, ki jih imajo civilni (in tudi vojaški op.a.) invalidi, zato poslanstvo zveze ne bo nikoli izžvenelo,« je na moje nekoliko naivno vprašanje, ali bi se, v primeru, da bi se pravice invalidov optimalno uredile, poslanstvo zveze izčrpalo. Pri tem pa je treba poudariti, da obe zvezi, tako CIV-ov kot VVI-jev potrjujeta, da so pravice obeh populacij v tem trenutku dokaj ustrezno urejene.

O tem, kako je bilo, boste izvedeli več v izpovedi o začetkih boja za izenačenje s pravicami vojaških vojnih invalidov, kar je bi ves čas cilj CIV-ov. Da enakost ni nekaj samoumevnega so izvedeli, ko so jim takratne oblasti pojasnjevale, »da imajo pravico do vojne invalidnine samo aktivni udeleženci NOV na podlagi zdravniške dokumentacije iz bolnišnic in soglasja krajevno pristojne organizacije ZB«. Zakaj to izpostavljam? Ker je včasih težko razumeti, da boj za izenačenje pravice enega, ne pomeni boja za zmanjševanje pravice drugega. Da, če jaz hočem to, kar imaš ti, ne pomeni, da bom zadovoljen, če se tebi to odvzame, in tudi ti tega ne boš imel. In da so fraze, ki so jih sposobni izrekati tisti, ki imajo moč odločanja, pogosto le fraze, ki vzburijo strasti med nepravimi nasprotniki, ki to pogosto sploh niso. Da je vse to daljna preteklost, je na širši ravni jasno tako enim kot drugim in sodelovanje na ravni skupnih projektov, izmenjave izkušenj in pogostega komuniciranja, bi lahko bilo za vzgled katerikoli od 'sodobnejših' neinvalidskih organizacij, ki se dnevno vesele blatijo po medijih in v javnosti. Pa pustimo to, saj brenkamo na že zdavnaj uglaseno struno, medtem ko je še vedno prisotno prepiranje posameznikov natančno to – prepiranje posameznikov.

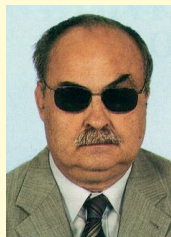
Poletje je bilo za uredništvo Naših vezi kratko, saj smo z zadnjo številko, zaradi dneva civilnih invalidov vojn, ki je bil 26. junija, počakali do začetka julija. Zato v dobrih dveh mesecih posebnih dogodkov ni bilo, razen enega, avgustovskega sprejema predstavnikov invalidskih organizacij pri premierju Borutu Pahorju, za katerega je bila pobuda dana že leto prej. In čeprav v Naših vezeh redno spremljamo zakonodajo, predstavljamo pripombe zvez in pojasnjujemo njuna stališča in tako izpostavljamo najpomembnejšo sfero odnosa na ravni država – zveza, se je nekje zapisalo, da je bila rdeča nit srečanja nekaj drugega, in sicer 'domnevna nesoglasja med invalidskimi organizacijami' (povezana z dodeljevanjem sredstev – presenečenje), ki so našega premierja tako 'zaintrigala', da je sklenil ustanoviti celo komisijo, ki bo zadevo raziskala. Prav je, da se zapleti razrešijo in normalno je, da se vsak bori za svoj obstoj pod svobodnim soncem, če parafraziram Frana Saleškega Finžgarja, a preden kdor koli ob besedici nesoglasja zastrže z ušesi, se mora o vsem izčrpno poučiti. In šele nato soditi.

Iz vsega, kar boste prebrali v jesenski številki, boste brez težav tudi razbrali, da se obeta vroča jesen. V času izida številke bomo še globoko v predvolilni kampanji lokalnih volitev, ki so na nek način fenomen, saj lokalni dogodki ljudi manj zanimajo kot tisti, ki se dogajajo na državni ravni, pa čeprav njihov vsakdan v veliki meri krojijo prav lokalci (župani in svetniki). Če lokalne vplive ilustriram z lastno izkušnjo – preverila bom, kateri od 'mojih lokalcev' mi ponuja ureditev kanalizacije. Pa srečno!

Aleksandra K. Kovač
Urednica Naših vezi

INTERVJU: FRANC DONKO IN NATAŠA KOGOJ

Zveza društev civilnih invalidov vojn letos praznuje 40-letnico organiziranega delovanja in skrbi za varstvo civilnih invalidov vojn. Ob tej priložnosti smo se o zvezi in njenem poslanstvu pogovarjali s Francem Donkom, predsednikom zveze in Natašo Kogoj, ki opravlja naloge tajnika zveze.

FRANC DONKO je dolgoletni predsednik Medobčinskega društva civilnih invalidov vojn Maribor in član upravnega odbora Zveze društev civilnih invalidov vojn Slovenije. Od leta 2002 je tudi predsednik Zveze društev civilnih invalidov vojn Slovenije.

NATAŠA KOGOJ je že od leta 1986 tajnik Zveze društev civilnih invalidov vojn Slovenije. Poleg rednega dela tajnika zveze, Nataša vodi tudi delavnice za osebno rast, ki jih zveza izvaja za vse civilne invalide vojn Slovenije, v okviru programa »Usposabljanje za neodvisno in aktivno življenje invalidov«.

Če potegnemo črto pod 40-letno delo zveze, kaj bi bilo (oziroma česa ne bi bilo), če ZDCIVS pred štirimi desetletji ne bi začela z aktivnim delom za dobrobit civilnih invalidov vojn?

Da bi zagotovili primerno raven varstva in opozarjanja nase kot na enakopravne člane družbe, ki jih je takratna družba žal nenehno zanikala, smo se na pobudo nekaterih slepih civilnih invalidov vojn, na ustanovni skupščini 22. decembra leta 1970, civilni invalidi vojn organizirali v Zvezo civilnih žrtev vojn, ki se je kasneje preimenovala v Zvezo društev civilnih invalidov vojn Slovenije. Tako so 70. leta tudi začetki organizirane skrbi za civilne invalide vojn, ki se je skozi štiri desetletja razvijala in dopolnjevala do ravni varstva, ki ga CIV uživamo danes. Prepričani smo, da če ne bi imeli zveze in ne bi združili moči, takega varstva, kot ga imamo zdaj, ne bi bilo.

Kateri so največji uspehi, ki jih je na področju varstva civilnih invalidov dosegla zveza?

Veliko je bilo pomembnih korakov in uspehov, ki jih je zveza dosegla v času svojega 40-letnega delovanja kot npr. razširitev varstva na do 60-odstotne CIV, višina prejemkov CIV na 50 odstotkov in nato 75 odstotkov tiste namenjene varstvu vojaških vojn invalidov, ureditev pravice do klimatskega zdravljenja, ortopedskih pripomočkov, zdravstvenega zavarovanja, uveljavitev dveh stopenj dodatka za pomoč in postrežbo, uveljavitev posebnega zakona o varstvu civilnih invalidov vojn ipd.

Vse to so bile posamezne, majhne, a pomembne stopničke do končnega cilja zveze, to je izenačitve varstva civilnih invalidov vojn z varstvom vojaških vojn invalidov, ki je bila končno dosežena leta 1995, ko je bil v Uradnem listu RS št. 63/95 z dne 6. novembra 1995, objavljen enotni zakon o vojnih invalidih.

Na katerem področju so se pojavljale največje ovire? Zakaj? Lahko konkretizirate?

Nedvomno je bila največja ovira v naših prizadevanjih za ureditev varstva negativni odnos takratne družbe do nas, civilnih invalidov vojn. V tistem času so namreč nekaj veljali le borci NOV in vojaški vojni invalidi in tako smo morali ogromno naporov vlagati tudi v spreminjanje mišljenja in odnosa do nas. Nekateri takratni naši aktivisti so bili celo pod policijskim nadzorom. A vse to nas ni zlomilo. Prepričanje, da imamo vso pravico zahtevati enakovredno varstvo, nas je gnalo naprej in nam dajalo moči pri premagovanju včasih tudi zelo neprijetnih ovir.

Ali po 40 letih dela že lahko rečete, da zakonodaja primer- no ureja varstvo (in pravice) civilnih invalidov in ali se država s spremembami aktov dovolj hitro odziva na spremembe v družbi, ki narekujejo različne popravke?

Če smo realni, moramo priznati, da je varstvo CIV zdaj dobro urejeno, seveda pa so področja, za katera bi želeli, da se bolje uredijo predvsem v teh kriznih časih, ko kljub varstvu marsikateri civilni invalid vojne zelo težko živi in je na robu eksistence. In tu menimo, da bi morala država bolje poskrbeti za invalide, za katere je moralno odgovorna, saj smo postali invalidi zaradi državnih interesov – zaradi vojn.

Velik del sredstev zveza nameni programom, ki sodijo v sfero sociale. Zveza preko društev deluje kot nek dopolnilni servis državnim socialnim institucijam, članstvo pa zaradi starosti potrebuje vse več tovrstnih programov. Je torej na tem področju država nekoliko zaspala oziroma preložila breme na nevladne organizacije?

Nedvomno igra na tem področju naša zveza zelo pomembno vlogo in sicer z izvajanjem posebnih socialnih programov za vse civilne invalide vojn Slovenije. Gre za programe, ki jih država ne izvaja, so pa ključnega pomena tako za ohranjanje zdravja, kot za večjo in boljšo socialno vključenost CIV v družbeno okolje. Na to država žal kar pozabi. In kot sva že omenila, sta, predvsem v zdajšnjih kriznih gospodarskih razmerah, pomoč in podpora, ki ju nudimo našim invalidom, izjemnega pomena.

Kaj je naslednja velika naloga zveze, oziroma s katerim (zakonodajnim ali drugim) projektom se trenutno ukvarjate?

Trenutno je v ospredju kar nekaj predlogov zakonov, ki urejajo invalidsko varstvo in se s tem dotikajo tudi varstva CIV. Zato aktivno spremljamo sprejemanje zakona o izenačevanju možnosti invalidov, zakona o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo, zakona o osebni asistenci ter prometne zakone, in sicer z namenom, da ne bi prišlo do kakšnih poseganj v že urejeno varstvo civilnih invalidov vojn.

Poleg tega je naša prednostna naloga tudi skrb za vdove in vdovce po umrlem civilnem invalidu. Ti po veljavnem zakonu skoraj nimajo pravic, kljub temu da so vse življenje skrbeli za invalida in bili zato pogosto prikrajšani v življenju. Mnogi so se morali odreči možnosti izobraževanja in posledično boljši zaposlitvi. Pogosto ti ljudje živijo na skrajnem robu preživetja.

Članstvo je specifično ne le zaradi invalidnosti, ampak so člani društev večinoma starejši državljani in državljanke. Kako bi ocenili odnos družbe do invalidov iz te populacije (civilni invalidi)? So (še) prezrti, da ne rečemo nevidni del družbe?

Kot sva že omenila, je bilo na začetku zelo težko, saj nas družba ni priznala kot enakovredne člane. Zdaj se odnos družbe do nas izboljšuje. Menimo, da smo enakovredni člani družbe, takšni kot so drugi državljani naše starostne strukture. Pri nas gre seveda za še dodatni 'moment' – invalidnost, ki pa je tudi vse bolj sprejeta v družbi. Vsaj pri nas se ne kaže kakšna večja diskriminacija.

Kako nasploh ocenjujete »vedenje« o invalidih v družbi? Bi si npr. želeli pogostejše obravnave v medijih?

Sami veliko naredimo za svojo prepoznavnost. Na primer z izvajanjem programa zveze z nazivom Osveščanje

javnosti. Ta program je preventivne narave. S predavanji po šolah, ki jih izvajajo civilni invalidi vojn, opozarjamo mlade na strahote in posledice vojn, na pomembnost mirnega reševanja konfliktov in ohranjanja miru – tako v ožjem kot širšem družbenem okolju. Žal, pa veliko premalo, za prepoznavnost in medijsko obravnavo invalidov naredi država in mediji sami. Medije največkrat zanimajo le razne alarmantne vesti o življenju invalidov, o njihovih potrebah in nenazadnje tudi dosežkih pa ne poročajo. Tako lahko ponovno zaokrožimo, da je delo naše zveze izrednega pomena na vseh področjih skrbi za civilne invalide vojn.

Kako bi moralo biti urejeno varstvo civilnih invalidov vojn, da bi lahko rekli, da je optimalno in da je zveza svoje poslanstvo izčrpala?

Zveza svojega poslanstva ne more nikoli izčrpati, saj gre za specifično skupino ljudi, ki imajo posebne potrebe in jih država v celoti ne bo mogla nikoli zadovoljiti. Nedvomno pa je država moralno in politično odgovorna za nastanek civilnih invalidov vojn in s tem tudi za zagotavljanje človeku-invalidu dostojnega življenja.

Torej potreba po ZDCIVS in podobnih nevladnih organizacijah še kar nekaj časa ne bo izzvenela?

Upava, da so iz vsega povedanega jasno razvidni tako poslanstvo kot naloge Zveze društev civilnih invalidov vojn Slovenije in tudi upravičenost njenega delovanja.

In če le še enkrat jasno poudariva – DA, delovanje tako naše zveze kot ostalih invalidskih organizacij in drugih nevladnih organizacij je ključnega pomena pri skrbi za posamezne specifične skupine državljanov.

Aleksandra K. Kovač

AKTIVNOSTI DRUŠTEV V OBDOBJU OKTOBER – DECEMBER 2010

DRUŠTVO CIVILNIH INVALIDOV GORENJSKE

- predavanja: delavnica za člane in svojce,
- šah,
- vrtno kegljanje z MD slepih in slabovidnih Kranj,
- seja UO društva,
- programska seja komisij pri društvu.

DRUŠTVO VOJNIH INVALIDOV SEVERNE PRIMORSKE

- seja Izvršnega odbora: obravnava in sprejem načrta dela za leto 2011,
- odkritje doprsnega kipa dr. Pavle Jerina – Lah,
- vsakoletni obisk in novoletna obdaritev naših starostnikov preko poverjenikov društva.

DRUŠTVO VOJNIH INVALIDOV GORENJSKE

- udeležba na svečanosti ob dnevu miru na Velikem Cerju,
- strokovna ekskurzija na Koroško,
- vsako prvo sredo v mesecu od 9. do 11. ure v pisarni meritve krvnega tlaka, sladkorja in holesterola v krvi.

MEDOBČINSKO DRUŠTVO CIVILNIH INVALIDOV VOJN MARIBOR

- srečanje z društvi upokojencev in tekmovanje v vrtnem kegljanju,
- piknik za člane in kostanjev piknik,
- občni zbor,
- sodelovanje na kulturnem večeru invalidskih društev v Mariboru.

SPREJEM PREDSTAVNIKOV INVALIDSKIH ORGANIZACIJ PRI PREDSEDNIKU VLADE BORUTU PAHORJU

Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije (NSIOS) je ob mednarodnem dnevu invalidov 3. decembra lani, predsedniku vlade Borutu Pahorju dal pobudo za sprejem predstavnikov nacionalnih reprezentativnih invalidskih organizacij. Zaradi več zapletov je bil sprejem dvakrat preložen in tako je premier predstavnike IO na delovnem sestanku končno sprejel 16. avgusta 2010. Zvezo društev civilnih invalidov vojn Slovenije sta zastopala predsednik Franc Donko in tajnik zveze Nataša Kogoj.

Rdeča nit sestanka so bila 'domnevna nesoglasja med invalidskimi organizacijami' v katera se je, zaradi vse večjih razsežnosti in na pobudo nekaterih invalidskih organizacij, vključila tudi vlada, ki želi narediti inventuro na področju invalidskega varstva, predvsem na področju financiranja invalidskih organizacij in njihove organiziranosti. Predsednik vlade je zato predlagal, da se imenuje posebna medresorska komisija, ki bo preverila ta vprašanja in hkrati pregledala zakone, ki so v pripravi. Gre za zakon o dolgotrajni oskrbi, zakon o izenačevanju možnosti invalidov, zakon o osebni asistenci idr. Komisija naj bi bila pod okriljem ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, člani pa bodo, poleg predstavnikov posameznih ministrstev, tudi predstavniki invalidskih organizacij. Pahor je tudi predlagal, da bi se 3. decembra, ob mednarodnem dnevu invalidov, ponovno sestali in skupaj pregledali

ugotovitve komisije.

Z vsebino sestanka so bili seznanjeni tudi člani Upravnega odbora zveze. Člani so menili, da je ključni problem 'želja' nekaterih invalidskih organizacij po 'zlorabi' sredstev FIHO, ki so zato začele ustanavljati nekakšne 'pod-organizacije' znotraj svojih IO (YHD, Sklad Silva...). Kasneje so se ta društva začela osamosvajati in nastale so težave. Menili so, da bi bilo potrebno to 'dvotirnost' znotraj IO proučiti in nekaterim odvzeti status invalidske organizacije, FIHO pa naj bi financiral samo eno organizacijo iste vrste invalidov.

Nataša Kogoj

*Je nihče ni svoje
čutarice napolnil ob slapu,
marveč samo ob majhnem,
mirno žuborečem izvira.*

Reinhold Stecher

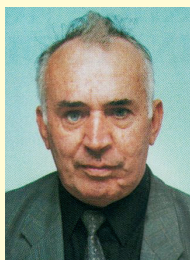
OD NIČA DO PRVEGA VARSTVA

V tistem, po mojem mnenju, najlepšem predelu Ljubljane, ki mu pravijo Mirje, od druge svetovne vojne dalje deluje Zavod za slepo in slabovidno mladino. V prvih povojnih letih od leta 1946 dalje je bilo v Zavodu povprečno 90 otrok, od tega dobra polovica tistih, ki so utrpeli poškodbe vida z ranitvami z vojnimi razstrelivi ali zaradi vojnih okoliščin. Njihova povprečna starost je bila nad 10 let. Med večernimi sprehodi se je tam oblikovala manjša skupina otrok oškodovancev z vojaškim materialom in začele so se razprave o priznanju invalidnin tudi zanje. Najstarejši med njimi, Pavle Janežič, je povedal, da imajo nekateri malo starejši fantje vojne invalidnine in da bi morali take dobiti tudi drugi.

Bil sem del te skupine in začeli smo pripravljati vzorce vlog, ki naj bi jih poslali ustreznim organom v Sloveniji. Ta aktivnost se je začela že leta 1952 in se je za vse vlagatelje končala z negativnim odgovorom. Šlo je za politično obarvan odgovor, v katerem so nam povedali, da imajo pravico do vojne invalidnine samo aktivni udeleženci NOV na podlagi zdravniške dokumentacije iz bolnišnic in soglasja krajevno pristojne organizacije ZB. Tako varstvo so lahko dobili tudi mlajši ljudje, če so bili organizirani udeleženi v neki akciji in bili kot obveščevalci ali kurirji poškodovani.

Dogovorili smo se, da bomo to vprašanje začeli reševati preko republiških oblasti in celo maršalata v Beogradu, in sicer tako da bomo pri zvezi slepih v Ljubljani najprej dobili potrebno podporo. Te podpore žal ni bilo. Res je, da se je pri zvezi ustanovila sekcija slepih civilnih žrtev vojn, res pa je tudi, da takratno vodstvo zveze ni dovolilo pošiljanja kakršnih koli dopisov oblastem. Prvo sekcijo civilnih žrtev vojn pri zvezi slepih je vodil Pavle Janežič, ki se je neuspešno trudil prepričati takratno predsednico zveze, da prične postopek za ureditev varstva slepih žrtev vojn. Zato smo se med seboj dogovorili, da moramo to vprašanje rešiti premišljeno, s taktičnim pristopom. Sklenili smo, da bom za podpredsednika zveze kandidiral jaz, zato da bo možno spremeniti stališče zveze do tega vprašanja. Začela se je dejavnost pridobivanja glasov za mojo izvolitev in leta 1961 sem bil res izvoljen na ta položaj. Prevzel sem tudi vodenje sekcije slepih žrtev vojn pri zvezi slepih in uspelo nam je na Ministrstvo za zdravstvo poslati prvo uradno vlogo za ureditev varstva slepih žrtev vojn. V sekciji smo se dogovorili, da bomo možnost ureditve varstva iskali tudi osebno z razgovori na političnih in oblastnih ravneh. Zanimiva je bila 'dirka za Titom', saj smo ga, da bi si zagotovili srečanje z njim, skušali ujeti na vseh zborih brigad v Sloveniji in to v Dolenjskih Toplicah, Ostrožnem in na Okroglici.

Počasi smo pričeli s pripravo predloga zakona o varstvu civilnih žrtev vojn Slovenije. Prvo besedilo je za nas pri-

pravil Zvonko Draksler, sekretar na Ministrstvu za finance. Ker je poznal stanje na področju financ, takratno politično gledanje in pripravljenost države, da uredi to vprašanje, je pripravil zakon, ki naj bi priznal invalidnine samo 100-odstotnim civilnim žrtvam vojn.

Leta 1967 nam je prekipelo in začeli smo s pripravo javnih demonstracij za doseg varstva

civilnih žrtev vojn. Za naše priprave so vedeli tudi posamezni slepi civilni invalidi vojn iz Celja, Nove Gorice, Maribora itd. Osebno sem obiskal Majdo Gaspari, takratno načelnico resorja za zdravstvo in socialno politiko pri slovenski vladi. Poudarjam, da je bila Majda Gaspari naklonjena ureditvi tega vprašanja, medtem, ko sta bila njen pomočnik Just Miklavec in sodelavka Nada Majcen kategorično proti in sta zagovarjala stališče Zveze borcev Slovenije. Majdo Gaspari sem seznanil s pripravami na demonstracije, kjer naj bi se zbralo veliko število 100-odstotnih civilnih invalidov vojn in sede pred parlamentom vztrajalo pri ureditvi tega vprašanja. Dobri ljudje naj bi nam prinašali hrano in vodo. To grožnjo so pri civilnih žrtvah vojn v večjih centrih preverili nekateri poslanci. Ljudski poslanec Jonak je dobil v Celju potrditev, da se pripravlja pohod v Ljubljano s celim vagonom 100-odstotnih invalidov. Enake informacije so poslanci dobili tudi v drugih večjih mestih v Sloveniji. To nam je odprlo vrata do Vinka Hafnerja, ki je bil tedaj na visokem položaju v slovenski vladi. Polurni pogovor se je zavlekel v štiriurnega in se je končal tako, da sem Hafnerju obljubil, da ne bo demonstracij, če bo poskrbel, da gre pripravljeni predlog zakona v obravnavo v Republiško skupščino. Demonstracije so bile napovedane za maj leta 1967, zakon pa je bil v obravnavi julija istega leta. Čeprav smo vse delo opravili z lastnimi močmi brez kritja stroškov pa vendar pod okriljem Zveze slepih Slovenije, je na zasedanje takratnega zbora v skupščini k obravnavi predloga zakona o varstvu 100-odstotnih žrtev vojn mene in Pavleta Janežiča spremljal takratni tajnik zveze slepih Peter Hladnik. Predstavnica vladnega organa Nada Majcen je v obrazložitvi stališča vlade poudarila, da ni dovolj podatkov o dejanskem številu prizadetih in da ni na razpolago potrebnih sredstev ter da zadeva ni v skladu s stališči borčevske organizacije. Za njo je razpravljaj ljudski poslanec Cek iz Trbovelj in prav tako odločno zavračal sprejem zakona. Še danes ne vem, kaj mi je bilo, da sem energično dvignil roko in čakal, da mi predsednica zbora Marija Mesarič da besedo. Dala mi je besedo in tajnik zveze slepih me je spremil k govornišnemu odru. Nikoli prej in tudi nikoli kasneje nisem govoril tako zbrano, s tako veliko podatki, tako da je Mesaričeva vstala izza predsedniške mize in prišla gledat meni čez ramo, kako in od kod berem govor s toliko informacijami.

Z govorom sem pridobil 100-odstotno podporo vseh poslancev za sprejem zakona, mi pa smo bili nato deležni hudih očitkov s strani predstavnice vlade ob odhodu iz dvorane. Naj navedem še eno zanimivost. Edini, ki je v parlamentu govoril o krivici storjeni civilnim invalidom iz Primorske sem bil jaz in upam, da bodo civilni invalidi vojn s Primorske o tem kaj razmišljali.

Po sprejemu zakona, ki je začel veljati s 1.1.1969 smo resno pristopili k ustanovitvi svoje organizacije. Leta 1971, 22. decembra smo ustanovili Zvezo civilnih invalidov vojn, kot enovito republiško organizacijo. Za prvega predsednika je bil izvoljen Štefan Mrvar iz Ljubljane, tajniške posle sem prevzel jaz, za zbiranje sredstev pa je

zadolžitev prevzel Janez Hrovat. Pripravil sem popisni karton za člane, obrazec za zajemanje statističnih podatkov in vložil veliko napora v ustanavljanje društev civilnih invalidov vojn v večjih centrih v Sloveniji.

Po toliko letih dela v organizaciji v Sloveniji, Jugoslaviji in Evropi ugotavljam, da se bitka za ohranitev varstva nikoli ne konča in da nosimo zdajšnji funkcionarji odgovornost pred članstvom za ohranitev varstva in s tem koliko toliko dostojnega življenja civilnih invalidov vojn.

Jože Zupanc

RAZVOJ EVROPSKE ZVEZE INVALIDOV VOJN

Na pobudo Zveze društev civilnih invalidov vojn Slovenije in Zveze civilnih invalidov vojn Italije je bila 3. decembra 2002 ustanovna skupščina Evropske Zveze invalidov vojn (EZIV). Pogodbo o ustanovitvi EZIV so podpisale: Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije, Associazione nazionale vittime civili di guerra Italije, Savez civilnih invalida rata Hrvaške, Savez civilnih invalida rata Jugoslavije – Srbija, Savez civilnih invalida rata Makedonije in Unija udruženja građana civilnih žrtava rata u Federaciji BiH.

Ustanovna skupščina je bila v Termah Čatež v Sloveniji, kjer je bil sprejet sklep o ustanovitvi EZIV in kjer so članice sprejele statut ter smernice dela EZIV. Izvoljeni so bili tudi organi EZIV in prvi predsednik je postal Jože Zupanc iz Zveze društev civilnih invalidov vojn Slovenije. Za podpredsednika je bil izvoljen Giuseppe Tico iz Zveze civilnih invalidov vojn Italije, Upravni odbor EZIV pa sestavljajo po en delegat vsake članice. Zveza je mednarodna nevladna invalidska organizacija in deluje po načelih enakopravnosti ter solidarnosti.

Članice so v statutu določile definicijo invalidov vojn in s tem tudi definirale članstvo v EZIV in sicer: invalidi vojn so osebe, ki so brez svoje krivde ali kot udeleženci vojn, kot posledico vojnega nasilja utrpeli okvaro zdravja zaradi poškodbe ali bolezni ali poslabšanje zdravja, ki so ga, ali ki so ga verjetno povzročile okoliščine, ki so bile posledica vojnih aktivnosti. To so vsi civilni invalidi vojn, vojaški mirnodobni invalidi in vojaški vojni invalidi. Kot vojno nasilje se štejejo:

- vojni dogodki ali dogodki ob vojaški agresiji,
- dogodki, ki jih povzroči zapuščen vojaški material,
- dogodki ob terorističnem napadu.

Glavni namen ustanovitve EZIV in njeni cilji:

- pomagati invalidom vojn v smislu doseganja v evrop-

skem prostoru poenotenega načina obravnavanja invalidov vojn,

- zagotovitev čim višje ravni socialnih in drugih pravic invalidom vojn,
- vzbuditi večji mednarodni interes, predvsem pa interes v okviru držav Evrope in v Evropski skupnosti za problematiko invalidov vojn in izboljšanje njihovega življenja,
- večati zavest javnosti v državah Evrope glede obstoja in problematike invalidov vojn in večjega sprejemanja teh,
- zagotoviti, da bodo vlade vseh držav na področju delovanja zveze in širše spoštovale vse mednarodne predpise, konvencije in deklaracije ter priporočila, ki se tičejo področja delovanja zveze,
- vzpodbujati humane odnose in solidarnost med ljudmi,
- vzpodbujanje razpoloženja, ki je naklonjeno mirnemu reševanju sporov med ljudmi, narodi in državami,
- nasprotovanje vsem oblikam vojn ter podobnih agresij in terorizma.

EZIV je v tem času izvajal svoje, v statutu in smernicah dela navedene naloge.

Med najpomembnejšimi so:

- EZIV je imel redne seje upravnega odbora in sicer vedno v drugi državi oziroma tam, kjer so se pokazale potrebe po pomoči in podpori. Tako je bila seja UO tudi v Brčkem, v Bosni in Hercegovini, druga seja skupščine pa je bila v Zagrebu na Hrvaškem.
- Maja 2005 je predsednik v imenu EZIV vsem medijem in evropskim institucijam poslal Poslanico ob 60-letnici konca II. svetovne vojne, s katero je EZIV pozvala države EU, naj spoštujejo načela moralnih vrednot v svojih ravnanjih in sicer tako, da kažejo in izražajo primerno spoštovanje še živim spomenikom

na človeško brezumje, torej vsem invalidom vojn. V poslanici je EZIV pozval politike vsega sveta, naj vojn ne izkoriščajo v politične namene, saj so vojne povzročile vse preveč mrtvih, invalidov in gorja nasploh.

- Širitev članstva: na redni in volilni skupščini EZIV, ki je bila junija leta 2008 v Skopju (Makedonija), sta redni članici postali tudi Zveza civilnih invalidov vojn Črne gore in Zveza vojnih invalidov Bolgarije. Na tej skupščini so bili imenovani tudi novi organi EZIV in vodenje je bilo za še en mandat zaupano Jožetu Zupancu.
- Z redno letno skupščino v Makedoniji junija 2008 je EZIV tudi odločilno pripomogel k izenačenju varstva CIV Makedonije z varstvom VVI. Na seji je bil poleg predstavnikov vlade Republike Makedonije prisoten tudi posebni odposlanec EU v Makedoniji Erwan Faure, ki je v nagovoru poudaril, da sicer ne smemo pozabiti preteklosti, ji pa moramo oprostiti in dodal, da naj bi imeli vsi invalidi vojn po vsej Evropi urejeno varstvo na enak način, kar pomeni tudi enakovreden status za VVI in CIV. Predstavnik makedonske vlade

je pozval, naj se zavzamejo za ureditev in zagotovitev enotnega varstva vseh VI. Na koncu je še dejal, da ga zanimajo rezultati skupščine in obljubil, da bo sklepe prenesel v Bruselj.

- EZIV je bil na pobudo Zveze CIV Italije soorganizator prve konference z naslovom »Evropa in civilni invalidi vojn«, ki je bila septembra 2009 v Sarajevu. Na konferenci sta bila med drugim sprejeta tudi sklepa, da se 5. maj proglasi za mednarodni dan invalidov vojn in da se slovenskega evropskega poslanca Jelka Kacina imenuje za ambasadorja invalidov vojn v Evropskem parlamentu.

EZIV se zaveda svojega poslanstva in kljub omejenim finančnim in kadrovskim pogojem nesebično deluje v dobrobit vseh invalidov vojn ne glede na njihovo politično, versko ali rasno pripadnost. Vsi invalidi vojn so namreč invalidi postali zaradi vojn in vojnih okoliščin in to je glavno in edino merilo.

Nataša Kogoj

POBUDA ZA REŠEVANJE PROBLEMATIKE VOJAŠKIH MIRNODOBNIH INVALIDOV

Kot član društva DVI Severne Primorske in kot vojaški mirnodobni invalid pišem to pismo tudi v imenu drugih vojaških mirnodobnih invalidov in da-jem pobudo, da Republika Slovenija uredi, po mojem mnenju obstoječo problematiko vojaških mirnodobnih invalidov. Menim, da smo vojaški mirnodobni invalidi upravičeni do odškodnine, ker smo zboleli ali se poškodovani med služenjem vojaškega roka ali na vojaških usposabljanjih v obdobju od leta 1945 do 1990.

Pripravil sem anketo, iz katere je razvidno, da nekateri vojaški mirnodobni invalidi menijo, da jim je bila storjena krivica, da so bili odpuščeni iz vojske kot nesposobni, za nadomestilo pa so pridobili invalidnino po zakonu o vojnih invalidih. Zato predlagam, da država začne z reševanjem tudi te problematike, pri čemer mislim na odškodninske zahteve za vojaške mirnodobne invalide.

Pomembno je poudariti razliko med naborniki, ki so šli na služenje vojaškega roka iz delovnega razmerja in tistimi, ki so vojaški rok služili takoj po srednji šoli in še niso bili v delovnem razmerju, saj so slednji kot invalidi težje dobili zaposlitev.

Menim, da so se nam, ki smo postali vojaški mirnodobni invalidi, dogajale krivice. Kot mladi fantje smo bili po zdravniških pregledih vpoklicani na služenje

vojaškega roka. Vpoklic ni bil prepuščen volji posameznika, ampak je bila obveznost podkrepljena z grožnjo s členom kazenskega zakonika, če se pozivu ne bi odzvali. Mnogi mladi fantje so se v času služenja vojaškega roka poškodovali ali zboleli. Ko so vojaške oblast ugotovile, da oboleli vojaki niso sposobni za služenje vojaškega roka, so jih poslale domov kot začasno ali trajno nesposobne. Nekaterim so pred odpustom napisali, da so bili bolni že prej in da se je bolezen v vojski le poslabšala.

Iz vojske smo bili odpuščeni, ne da bi nas seznanili z našimi pravicami, kaj šele, da bi dobili pravni nasvet. Zato veliko nabornikov, ki so med služenjem vojaškega roka postali invalidi, pravice po zakonu o vojaških invalidih ni uveljavljalo in so danes brez invalidnine.

Vojaški mirnodobni invalidi zato dajemo pobudo, da se tistim, ki so na opisan način postali invalidi in tega niso uveljavili, to zdaj omogoči. Menimo tudi, da smo upravičeni do odškodnine, ker smo se med služenjem vojaškega roka poškodovali ali zboleli. Pričakujemo, da bo država uredila to problematiko.

**Vojaški mirnodobni invalid
Vladimir Paljk**

KAKO PREPRIČANJA VPLIVAJO NA NAŠE ŽIVLJENJE?

So stvari, ki jih imamo za dejstva, pa so lahko le posledica naših izkušenj in naše vere.

Da je res tako, lahko ponazorimo z naslednjim primerom raziskave med sto bolniki, ki so preboleli raka in so že deset let ozdravljeni. Ti ljudje so imeli različne strategije za premagovanje bolezni: eni so jemali zdravila, drugi so uporabljali alternativno medicino, tretji so izbrali stradanje, četrty so se osredotočili na psihološki pristop, spet drugi niso počeli nič posebnega. Izkazalo se je, da noben pristop oziroma strategija ni bi bolj uspešen od drugega. **Bolnikom je bilo skupno to, da je bil vsak izmed njih prepričan, da je njegova metoda najboljša in mu bo pomagala ozdraveti.**

Prepričanja torej temeljijo na naših izkušnjah in naši veri v nekaj. Včasih so določena prepričanja nujna, npr. ko vidimo rdečo luč na semaforju vemo, da to pomeni stop, sicer lahko pride do nesreče. V tem primeru gre za splošno in družbeno uveljavljeno prepričanje, ki nam pomaga živeti po civilizacijskih normah. Lahko pa so prepričanja tudi omejujoča/negativna in ta nam lahko zelo »grenijo« življenja, nas ovirajo pri razvoju in napredku in nenazadnje negativno vplivajo na naše zdravje.

Prepričanja namreč ustvarjajo našo IDENTITETO. Če imamo o sebi negativno prepričanje, to vpliva na našo samopodobo, ki bo v tem primeru slaba, nizka. In če že le eno takšno negativno prepričanje 'izbrišemo' iz svojih prepričanj, bo to vplivalo na našo identiteto in naša samopodoba se bo izboljšala.

Vendar se moramo zavedati, da obstaja pomembna razlika med »*imeti prepričanje o nečem*« in »*biti prepričan o nečem*«.

IMETI PREPRIČANJE je analitična kategorija, je nekaj kar imaš in je ločeno od tebe (prepričana sem (verjamem), da Bog obstaja)

BITI PREPRIČAN je holističen pogled in se dotika naše identitete (jaz sem nesposoben) – in vpliva na našo samopodobo.

Pomembno je, da se zavedamo, da velikokrat, ko kaj vzamemo za »sveto resnico«, pravzaprav izražamo svoja prepričanja, kar omejuje naše možnosti in izbire. Tako je spreminjanje našega vedenja velikokrat neučinkovito, ker za njim stoji močno prepričanje, ki ga nismo spremenili.

Primer: Tim se je odločil, da želi izoblikovati svoje telo. Slišal je, da je fitnes najboljši in najhitrejši način za doseg tega cilja. Začel je hoditi v fitnes, na začetku z zanosom nato pa vse težje in težje, dokler ni po enem mesecu dokončno obupal. V katerem grmu tiči zajec? Ko je Tim razmišljal, zakaj mu ni uspelo vztrajati pri vadbi, je prišel do zaključka, da fitnesa sploh ne mara

in da je globoko v sebi prepričan, da si na fitnesu lahko poškoduješ sklepe, mišice in kite, ter da resnično verjame le v gibanje na prostem, na svežem zraku v naravi.

Skratka njegovo prepričanje je bilo tako močno, da tudi mnenja drugih, raziskave o učinkovitost fitnesa ter nenazadnje začetni zagon, niso bili dovolj močni, da bi uresničil svoj cilj. Zato je bilo njegovo prepričanje zanj omejujoče, saj ga je oviralo pri doseganju zastavljenega cilja.

Vsi imamo prepričanja, pomembno pa je, da ugotovimo, katera nam v življenju pomagajo, in katera nas omejujejo. V bistvu nas vsako prepričanje na nek način omejuje, ker nas da v »predalček«, iz katerega velikokrat ne znamo ali upamo pogledati in na ta način najti in raziskati tudi druge možnosti.

Omejujoča prepričanja lahko razvrstimo v tri glavne skupine, ki jih imenujemo PRIGANJALCI. To so:

Brezhibnež (perfekcionista - bodi popoln)

Moram biti najboljši!

Na nikogar se ni mogoče zanesti!

Vse moram opraviti sam, sicer ne bo nič iz tega!

Vse moram imeti pod kontrolo!

Želim, da je vse na svojem mestu, sicer nastane nered!

Ustrežljivec (ustrezi vsakomur)

Pomembno je, da sem prijazen.

Pomembno je, da me vsi sprejemajo.

Konflikti so sporni.

Nikogar ne smem prizadeti.

Pomembno je, da sem vedno na voljo.

Hitrec (pohiti)

Takoj se moram lotiti tega.

Uspelo mi bo!

Samo mečkači so pred menoj.

Daj, daj...malo hitreje!

Pohiti, saj boš še svojo smrt zamudil!

Ste se prepoznali v kateri izmed skupin »priganjalcev«?

NEKAJ LASTNOSTI PREPRIČANJ

Prepričanja delujejo kot filtri - vplivajo na osredotočenost naše pozornosti (od naših prepričanj je odvisno, na kaj smo pozorni in na kaj ne). Prepričanja nas »naučijo«, kaj lahko naredimo in česa ne, v sedanjosti in prihodnosti.

Prepričanja določajo naše reakcije.

Prepričanja upravljajo z našim bodočim vedenjem - prepričanja delujejo kot pohipnotične sugestije, zato se naše vedenje prilagaja pričakovanjem naših prepričanj.

Prepričanja zapolnijo »luknje« v našem znanju in razumevanju - ko nečesa ne razumemo ali ne vemo, in ko se srečamo z nečim popolnoma novim, nam naša prepričanja ponudijo povezavo z že znano izkušnjo.

Prepričanja poskrbijo za »namen« našega življenja - pomagajo nam pri zastavljanju ciljev, odločitvah, dejanjih...

Prepričanja določajo naš model sveta.

Prepričanja postanejo del naše osebnosti - pomembno

je preveriti ali gre za naša prepričanja ali smo jih od koga pobrali (ali gre za neko splošno, uveljavljeno prepričanje).

Z današnjo temo sem vas želela le malo spodbuditi k razmišljanju o tem, kako je z vami in vašimi prepričanji. Želela sem, da bi se začeli zavedati svojih prepričanj, kakršna koli že so, saj imamo šele tako tudi možnost in moč, da kaj spremenimo. Seveda pa je odločitev popolnoma vaša.

Pa srečno!

Nataša Kogoj

SREČANJE NEKDANJIH RANJENCEV IN OSEBJA NA HUDEM POLJU

Na Hudem polju pri Vojskem smo znova organizirali že 28. tradicionalno srečanje nekdanjih ranjencev in osebja in tako zaznamovali 67-letnico slovenske partizanske bolnišnice »Pavla«.

Jutro ni prinašalo nič dobrega, nad Trnovsko planoto so se valili črni oblaki, ki so s sabo nosili dež. A to ni motilo udeležencev, ki so se množično odzvali povabilu na srečanje in obuditev spominov na težke čase med vojno. Kot da so vsega hudega že vajeni, jih dež ni motil in pred spomenikom je pevski zbor Slavček iz Solkana ubrano zapel. Pesem je zadonela in delovala čudežno. Pregnala je turobnost vremena in dobra volja se je naselila v vse udeležence.

Povezovalka programa Ingrid Kašca Bucik je uvodoma predstavila dr. Pavlo Jerina - Lah, ki je bila glavna nosilka delovanja bolnišnice, ki nosi njeno ime in se je

nesebično razdajala in nudila zdravniško pomoč ranjen-
cem in bolnikom.

Dokler je bila dobrega zdravja, je bila vsakoletna ude-
leženka slovesnosti na Hudem polju in se je vsako leto
znova veselila srečanja s svojimi nekdanjimi sodelavci
in nekdanjimi ranjenci. Njen duh še živi in prav je, da se
tradicija nadaljuje v njen spomin in spomin vseh, ki so
trpeli med vojno.

Ob spremljavi harmonikarja Dominika Široka so venec
ob spomenik položili Ljubica Jelušič, ministrica za
obrambo, Franc Anderlič, predsednik Društva vojnih
invalidov Severne Primorske, Gabriel Kašca, predsednik
Kluba prijateljev Slovenskih vojaških partizanskih bolni-
šnic Pavla in Franja, Samo Bevk, poslanec v državnem
zboru in Bojan Sever, župan občine Idrija.

Ljubica Jelušič, ministrica za obrambo, se je že v začet-
ku leta odzvala našemu vabilu, da bi bila glavna govornica
na slovesnosti. V govoru je med drugim povedala,
da so ranjence med 14-dnevno humanitarno operacijo
v Loško dolino prepeljali iz treh partizanskih bolnišnic
- Franje, Pavle in Davče. Približno 140 kilometrov dolg
pohod so varovale partizanske sile. Angažiran je bil
skoraj ves deveti korpus; okoli 5.000 borcev, je povedala
ministrica in dodala, da je bila to največja humanitar-
na operacija v drugi svetovni vojni na naših tleh. Od

avgusta leta 1944 do konca vojne so v zavezniške bolnišnice prepeljali okoli 2.000 ljudi iz našega ozemlja. Na slovenskih tleh je med drugo svetovno vojno delovalo okoli 120 partizanskih bolnišnic, je spomnila Jelušičeva in posebej izpostavila vrednote poguma, vztrajnosti in humanosti, ki jih je bilo mogoče videti v tej akciji. Povedala je tudi, da so te vrednote del Slovenske vojske tudi danes.

Vsakoletno srečanje se je nadaljevalo na domačiji Kolen-

čevih v Mrzli Rupi, kjer je bila med vojno javka za sprejem ranjencev in vreme je dopustilo, da so se udeleženci okrepčali s partizanskim golažem, ki je bil po besedah udeležencev, boljši kot v partizanih – mnogo, mnogo boljši.

Na svidenje naslednje leto na Hudem polju!

Majda Cej

Na fotografijah so utrinki iz srečanja na Hudem polju.

ZDVIS PODELIL PLAKETO ŽUPANU BOGDANU BAROVIČU

Društvo vojnih invalidov Zasavje je v začetku poletja, junija organiziralo rekreacijsko tekmovanje v pikadu za društva vojnih invalidov Slovenije in hkrati druženje vojnih invalidov, ki ga je popestrilo s kulturnim programom. S tem smo zaznamovali tudi praznik občine Trbovlje (1. junij) in županu Bogdanu Baroviču podelili plaketo ZDVIS.

V uvodu kulturnega programa so zapeli pevci Komornega zbora iz Trbovelj. V nadaljevanju je predsednik Zveze društev vojnih invalidov Slovenije Ivan Pivk pojasnil, zakaj je DVI Zasavje na predlog predsednika Zvoneta Tahiroviča, predlagal župana Bogdana Baroviča za najvišje priznanje zveze. Poudaril je, da je tudi po njegovi zaslugi občina dobila priznanje »Občina po meri invalida«, poleg tega pa se rad odzove povabilom na dogodke, ki jih organizira društvo, in je bil z nami že dvakrat na plovbi z ladjo po Piranskem zalivu, udeležil se je otvoritve društvenih prostorov, občina pa tudi delno

sofinancira programe, ki jih društvo izvaja.

Bogdan Barovič se je zahvalil za plaketo in dejal, da sta mu najbolj pri srcu dve priznanji od tistih, ki jih je do zdaj prejel, in sicer plaketa ZDVIS in državno srebrno oblikovanje Združenja vojnih veteranov. Povedal je, da sta priznanji največje poplačilo za delo, ki ga je v osmih letih opravil v

občini Trbovlje in v državnem zboru.

V nadaljevanju je omenil, da so vojni invalidi ljudje, ki so storili največ za državo, več so dali le tisti, ki jih na žalost ni več med nami. Zato ne gre pozabiti ljudi, ki so s svojim delom ali odnosom do domovine storili v preteklosti nekaj, kar je zaznamovalo prihodnost.

Odnos do invalidov mora biti takšen kot je odnos do drugih ljudi, zato sem se in se bom zavzemal, je dejal Barovič in dodal, da bi želel, da bi srečanje v okviru občinskega praznika postalo tradicionalno.

Urška Holešek

Predsednik ZDVIS Ivan Pivk in župan Trbovelj Bogdan Barovič s plaketo ZDVIS.

PSU NI MAR, ČE ENO IN ISTO POT PREHODI VEČKRAT NA DAN

Edina tema, ki obstaja, je neznanje, je zapisano na spletni strani zveze, ki združuje slepe in slabovidne v Sloveniji. V Sloveniji živi več kot 2.000 popolnoma slepih ljudi in nekaj manj kot 2.000 slabovidnih. Malo jih je slepih od rojstva, večina vid izgubi (ali postopoma izgublja) kasneje, zaradi bolezni in drugih razlogov, nekaj pa jih je tudi takih, ki so vid izgubili zaradi nesreč ob eksplozijah vojaškega materiala, na katerega so po vojni naleteli kot otroci. In ti so tudi člani društev civilnih invalidov vojn.

A to ni prispevek o človeku, to je prispevek o njegovem najboljšem prijatelju, ki mu zvesto sledi, ga tolaži in mu pomaga premagovati težave.

To je prispevek o Aki, psu vodniku slepih, ki že več let spremlja predsednika Zveze društev civilnih invalidov vojn Franca Donka.

Aki je psička pasme nemški ovčar in je ena od trenutno le okoli dvajsetih psov v Sloveniji, ki so izšolani za vodnike slepih. V Mariboru lahko v mestnem parku pogosto opazite moškega s temnimi očali, pred katerim korak ali dva stopa, ne da bi jo, kljub zanimivostim in vonjem, ki bi premamile radovednost vsakega drugega psa, vleklo na eno ali drugo stran, zvesto stopa Aki. Aki ne zanimajo grmički in listje, tudi za druge pse se ne zmeni, drži se pločnika in zanesljivo vodi svojega gospodarja. Na ukaz se pes napoti proti prehodu za pešce, obstane, počaka, da avtomobili odpeljejo mimo in se napoti čez prehod. Med parkiranimi avtomobili spretno vodi do cilja, pisalne mize v pisarni Medobčinskega društva civilnih invalidov vojn Maribor. In ko je za to čas, varno nazaj do doma.

Nemška ovčarka je že druga spremljevalka Franca Donka, ki se je za to pasmo odločil, ker so jih imeli doma tudi v njegovem otroštvu in pasmo dobro pozna. Aki je prišla iz Prekmurja in svojega gospodarja spremlja že šest let. »Psičke nemških ovčarjev so celo boljše kot samci, saj so manj muhaste in svojevoljne, poleg tega pa se ne potepajo kot to radi storijo labradorci in zlati prinašalci, ki so tudi pogosti psi vodniki slepih,« je izbiro pojasnil Donko.

Razlog, da je v Sloveniji le okoli 20 psov vodnikov slepih je precej povezan z denarjem. »Vzdrževanje psa je drago, dohodki slepih, posebej starejših pa niso prav visoki,« pravi Donko. Poleg tega moraš imeti psa rad, saj postane družinski član. »Ne moreš ga odložiti v kot

kot belo palico ali zapreti v pesjak. Pes mora biti ves čas ob tebi, poleg tega pa je treba vsak dan ven na sprehod, ne glede na vreme«, je dodal.

Donkova prva psička, ki je prišla iz legla policijskih psov (in je bila tudi nemška ovčarka), je poznala 36 poti, ki sta jih skupaj z gospodarjem pogosto premagovala. »Dovolj je bilo, da sem rekel, na katero ulico želim, pa je točno vedela, kam greva,« je pojasnil. Tudi Aki dobro pozna poti, čeprav je Donko v tem času nekatere že opustil. »Če ji rečem 'Skala', me pripelje v pisarno društva civilnih invalidov,« ponazori Donko (Dom invalidskih društev je bil nekoč Dom Petra Skale op.a.).

Aki je k Francu Donku prišla stara že dve leti. Je iz legla razstavnih psov in je bila sprva namenjena nekomu drugemu, ki pa ponjo ni prišel. Tako je šla na osemmesečno šolanje za psa vodnika in nato postala član družine Franca Donka.

Žal je Aki pred časom hudo zbolela za rakom in kljub prizadevanju veterinarjev so njene možnosti preživetja majhne, čeprav se je bolezen za zdaj ustavila. Komisija pri zvezi slepih je sicer Donku že našla drugega vodiča, a ko je izvedel, da psička ni nemška ovčarka, si je premislil. »Preveč sem navajen nanje,« je dejal. Vsaka pasma ima namreč svoje posebnosti in svoj značaj, ki jih je treba 'posvojiti'. Donko je prepričan, da so nemški ovčarji najbolj stabilni in umirjeni, da niso požrešni in potepuški in gospodarja ne izkoriščajo. Poleg tega so zelo potrpežljivi. »Predstavljajte si, da vas vsak dan namesto psa spremlja prijatelj. Kdo bi imel potrpljenje, da bi z vami vsak dan hodil po istih poteh? Samo pes se vsake poti, tudi če jo prehodite večkrat na dan, vedno znova razveseli,« je še dodal Donko.

A. K. K. (delno po Večeru)

*Talent se oblikuje v tišini,
karakter v viharju sveta.
Goethe*

JERNEJ, DOLI IN MAJSKI HROŠČI

Čas in prostor v katerih živimo, sta v trajnem spreminjanju. Za moja dva junaka to gotovo ne velja. Njima čas in prostor ne pomenita veliko ali celo nič. Življenje jima teče enolično, že od rane mladosti. Doli je vaški posebnec, ki ne sledi času. Je brez šolske izobrazbe. Hodi iz kraja v kraj in ljudi obvešča o dnevnih dogodkih. Jernej je živo nasprotje. Ima tri razrede osnovne šole in naravni talent za komuniciranje z ljudmi. Težave rešuje vedno zelo burno, tudi v prisotnosti širše javnosti. Ljudje se sprašujejo, zakaj sta ta dva junaka sploh zanimiva. Sveta gotovo nista sposobna spreminjati. Jernej daje ljudem nasvete, a ponavadi še svojih težav ni sposoben uspešno reševati. Doli je bolj nestanovitno in nemirno bitje, ki uveljavlja svojo neomajno radovednost in šegavost v družbi. Rad se smuka, kjer ni zaželen, še manj pa koristen. Vendar so ju ljudje sprejeli takšna, kot ju je podarila narava. A včasih jima uspe vzvalovati ali razpihati že tako močne ljudske vetrove.

Srečujeta se poredko. Dnevne »naloge« opravljata ob kmečkih žegnanjih, krstnih obredih ali podobnih dogodkih. V poletnem času se na deželi kar vrstijo ti prežlahtni trenutki. Tako ni žegnanjskega obreda ali gasilske veselice, kjer ne bi bila prisotna. Doli svoje znanje popestri s prisluškovanjem po vaških hišah in v cerkvenih spovednicah. Farni župnik, ki je zelo priljubljen med ljudmi, Doliju namreč marsikaj spregleda. To Doli izkoristi sebi v prid, tako da malo pred pričetkom spovedi, skrivoma smukne v spovednico in preden pride spovednik v cerkev - ponavadi še malo zamudi - Doli opravi kar nekaj spovedi. Verniki ne vedo, da je spovednik Doli, zato sprejemajo zakramente za storjene grehe. Ker je večkrat skrivoma prisluškoval pred spovednico, svoje delo opravi dokaj profesionalno. Najbolj so mu pri srcu, kot je sam dejal, ljudske in nabožne pesmi, ki so jih ljudje veliko peli med vojno. Ena izmed njih je bila tudi tale: *»Marija pomagaj, te prosimo vsi, so dom zapustili, na vojsko so šli, Marija vse ljudstvo ječi, Marija pomagaj nam ti...«*. Fantom in možem, teh pesmi ni dajal za pokoro. Njim ustreza bolj resna pesem, je menil Doli. Rad je imel predvsem ljudske pesmi. Pogosto je izbral tudi pesem: *»En starček je živel tam v vinskih gorah, so d'jali, da bilo je na Dolenjskem...«*

Med vojno so se ljudje pogosto zatekali k veri, zato je bil Doli pri delitvi odpustkov previden. Dekletom in ženam je dovoljeval, da so pele pesmi, ki jim jih je dodelil kot pokoro v cerkvi, tudi doma ob svojih vsakdanjih opravilih. Dejal je, da se bo vojna vihra ob pesmi in molitvi ugodneje končala. Moškim vernikom pa je petje pesmi v cerkvi prepovedoval. Tako je Doli močno spremenil življenje na vasi.

Nашa vas je precej oddaljena od farne cerkve. Ker pa je v tistem času divjala vojna, je bilo zelo nevarno hoditi skozi gozd, zato župnik v večernih urah ni opravljal majske šmarnice v vaški cerkvi. Zato so vaška dekleta in fantje zaprosili farnega župnika, da bi sami brez duhovnika prirejali šmarnico. Župnik jim je bil za pobudo zelo hvaležen. Dajal je celo navodila za obrede in jim svetoval, naj poleg molitve vaškega

očaka popestrijo obred še s kako lepo nabožno pesmijo. Tako so tudi storili. Verniki so pozdravili ta običaj in ob tem čutili večjo varnost in zadoščenje. To je bila hkrati tudi voda na mlin Doliju, ki je delil odpustke. Doli je bil zato redni gost na šmarnicah. Velikokrat je povabil tudi gosta, za katerega je menil, da je potreben duhovne sprostitev. Ob takih trenutkih se je postavil pred oltar in prevzel celo nalogo dirigenta. Verniki so tako peli pesmi, ki jih je sam izbral, med njimi: *»Počiva jezero v tihoti«*, ali pa, *»Na oknu glej obrazek bled«* in še druge lepe ljudske ali narodne pesmi, so se razlegale ob večernih urah v vaški cerkvi. Jernej pa je štel vernike pred cerkvenimi vrati in bil Doliju za zaupano nalogo zelo hvaležen.

Bila je žegnanjska nedelja pri farni cerkvi svetega Jakoba. Zbralo se je mnogo ljudi. Slavja se je udeležil tudi Doli. Bil je prešerno razigran, ko se je smukal med ljudmi. Posebej je bil vesel, ko je opazil Jerneja. Doli se je za take praznike dokaj lepo oblekel. Na glavi je imel že malo ponošen cilindar, ki je bil v modi pri kočijažih. Lovska obleka mu je precej nizko visela na suhi in drobni postavi. Del ovratnika srajce je štrlel visoko ob vratu, drugi del ovratnika, pa se je lepo prilegal telesu. Obut je bil v malo rabljene škornje. Leva hlačnica je visela do polovice škornja, drugo, desno pa je tesno zatlačil vanj. Ko ga je Jernej zagledal, je bil nemalo presenečen, misleč, da je Doli sredi obreda zapustil mašo. Doli pa je veselo pritekel do Jerneja in pričel pojasnjevati, da se cerkveni obred še ni pričel in da še vedno poteka spoved. Dejal mu je, da sam ni bil pri spovedi, vendar da ima veliko svežih novic, o katerih mu mora poročati. Jernej je, kot že večkrat, okaral Dolija rekoč, da s prisluškovanje vernikom v spovednici greši in bremeni svojo dušo z grehi. Doli je s tem soglašal in ne da bi kaj ugovarjal, je z molitvijo olajšal svojo vest tako, da se je nemo zazrl v Marijo in se pokesal. Ta je spokojno stala v kapelici pred vhodom cerkve sv. Jakoba. Ko je odmolil kesanje za greh, se je obrnil k Jerneju in dahnil: *»Preljubi sv. Jakob, da bi bil vsaj vsako leto dvakrat, da bi farani sv. Jakoba štrukelce jel«*. *»Tudi pohlep je skrunitev božje zapovedi«*, ga je podučil Jernej. Doli se za to ni menil in je pohvalil Jerneja, kako lepo črno obleko da ima. Čevlji da se mu svetijo kakor mavrični balončki, ki jih otroci spuščajo po slamci v zrak. Jernej je nosil tudi črn klobuk naravnat na tri dežele, njegovo belo srajco pa je krasil rdeč metuljček. *»Si pa res pravi frajer za današnji čas«*, ga je pohvalil Doli.

Zavila sta v priljubljeno kmečko krčmo, kjer sta mirno kramljala ob darovanem kozarčku žegnanjskega vina. Že spotoma je Doli razlagal, da je iz spovednice na lastna ušesa ujel, da je Žgajnarica iz Prežganja storila toliko grehov, da se je spovedovala več kot pol ure. Za pokoro ji je župnik prisodil samo očenaš. Spet drugi so se spovedovali, da je sosed skrivoma obiskal sosedovo Francko, ko njenega moža ni bilo doma. Sosedov Miha, da je zapustil to in to brigado in je prestopil k tuji vojski. Gramozničarka je spovednika

vprašala, kaj pomenijo črke NOV. Ta ji je odkrito povedal, da je to naša vojska, in da pomenijo Narodno osvobodilna vojska. Gramozničarka se s tako razlago ni strinjala. Dejala je, da jo njen oče imenuje sicer ravno tako, poleg tega pa vojake naziva še z majskimi hrošči. Doli je bil nemalo presenečen, saj je njegov oče to vojsko imenoval enako. Jernej je dejal, da to velja za tiste, ki so proti koncu vojne v mesecu maju prestopili ali pristopili v NOV. Teh ni poimenoval samo za majske hrošče, pač pa je pravil, da so to neke vrste bojezljivčki, kruhoborci ali priskledniki. Ti so po vojni rastli kod gobe po dežju. Ni jih bilo moč sproti prešteti. Bili so sicer zelo zagnani in so izkoristili vso dobroto in pravico pravih borcev NOV. Ni bilo trenutka ali položaja, da niso bili prvi pri skleddi, kot so temu pojavu dejali po vojni. Ime majski hrošči so verjetno dobili zato, ker majski hrošči živijo samo kratek čas, toda bogato, v majskem izobilju. Bojezljivčki pa zato, ker so se skozi celo vojno skrivali. Ti kruhoborci ali kakor jih je imenoval oče naše Gramozničarke, majski hrošči, so se pojavljali množično. V NOV so vstopili šele proti koncu vojne, torej proti začetku maja. Dobili so status pravega borca in mnogo pravic, ki so pripadale zaslužnim borcem.

Mi otroci smo majske hrošče lovili v maju tako, da smo v zgodnjih jutranjih urah kako veliko staro rjuho razgrnili pod hrast ali bukev. Najbolje je bil to storiti v zgodnjih jutranjih urah, ko so bili hrošči od mraza še otrpli. Nato smo zlezli na drevo in hrošče z drevesa otresali na te ponjave. Te hrošče smo nato pobirali v velike vreče in jih usmrtili tako, da smo vreče pomočili v vročo vodo. Nekateri, bolj iznajdljivi so vreče izpraznili do ene četrtine in sredino vreče napolnili s storžki jesena, na vrh pa spet nasuli hrošče. Jernej je takrat vodil zbirališče nakupa in prodajo hroščev. Če je opazil takšno ravnanje, je ostro okaral goljufa. Nepošteno so namreč tako izkazovali večji »ulov« hroščev in s tem tudi večji dotok gotovine. Država je namreč po vojni razpisala odlok o zatiranju tega nadležnega mrčesa. Ta parazit je močno poškodoval poljščine in tudi travnikom prizadejal nepopravljivo škodo.

Tako je bila dežela dvakrat prizadeta. Prvič od vojnih grozot in nato še od nadležnih majskih hroščev, ki so udarili vsake štiri leta. Zanimivo, tudi vojna je trajala toliko časa. Za pobrane oz. prodane hrošče smo otroci dobili nekaj denarja, hrošči pa so služili kot izdatna hrana za kure in prašiče.

Takšna je zgodba o majskih hroščih. Eni so odšli v pozabo, ker se perjadi s tako hrano ne pita. Drugi del je svojo tradicijo nadaljeval in jo celo krepil. Ker so se ti majski hrošči porajali še relativno mladi, posebej v cvetočem maju, so še dandanes dokaj sveži. Množili in namnožili so se v neverjetno velikem številu. Zato so veliko pripomogli k skrunitvi zgodovine in ugledu tistih borcev, ki so trpeli celo štiriletno obdobje. Še danes po toliko letih se tu in tam pojavi kakšen, ki je neustavljiv, predvsem pa nepredvidljiv.

Doli je imel v večini primerih še kako prav, ko je Jerneja opozarjal, da so prisluhi še kako potrebni. Posebno v spovednicah je to kar nujno. Nekdaj so spovednico potrebovali samo nekateri. Danes so tu zelo aktivni majski hrošči. Ti so se močno namnožili, da so zdaj vreče napolnjene s samimi hrošči, brez storžkov. Tako nekaterim piščancem piče zagotovo ne zmanjka.

Doli še vedno ob vsakem srečanju povpraša Jerneja, kako poteka tožba v zadevi njegove imovine, ki je pogoj za vpis v Zemljiško knjigo. Posebno ga rad podraži, kako je rešil tožbo v zadevi vlaganja in polnjenja nepravih hroščev v vreče. Jernej ima vedno pripravljen odgovor na tako vprašanje in pravi:

<i>Pal'ca ima ostra konca,</i>	<i>Šilim palici konico,</i>
<i>zvok poraja kar brez zvonca,</i>	<i>da zaobjel si bom pravico,</i>
<i>vedno pade z ostmi,</i>	<i>ki zanetil sem jo v maju,</i>
<i>nikoli pa ne gre v smeti.</i>	<i>červavno palic ni v raju.</i>

Tako se Jernej in Doli še dandanes ukvarjata z majskimi hrošči, ki predstavljajo nekaterim močan dodatek k dnevnemu obroku kurje piče, drugim pa ostajajo suhi jesenovi storžki.

Alojz Zaletelj

Odrekanja

*Za nas pomlad je šla v pozabo,
poletno sonce se je skrilo za gore.
Mladna jesen prišla je v deželo
in mrzla zima plazi se nam v srce.*

*Lepot življenja malo smo zaužili,
ker smo v hudih časih se rodili.*

*Za nas je obstajala le revščina, garanje,
za vse lepo so ostale samo sanje.*

*To, kar z odrekanjem smo si priskrbeli,
da zanamci lepše bi živeli,
kar smo z veseljem otrokom zapustili,
še to bi zdaj nam radi drugi vzeli.*

Anica Klemenčič

NAGRADNA KRIŽANKA

AVTOR; MATJAŽ HLADNIK	STATUS, POLOŽAJ	DRŽAVA S PREKOPOM V SREDNJI AMERIKI	OSKAR LANGE	STAREJŠI FIAT	ILOVICA	SUHO ZEMELJ- SKO POVRŠJE	geslo	OGLJIKOV HIDRAT	EDVARD GRIEG	VRHNJE OBLAČILO	IGRALEC BAN	BORKA V ISTI ENOTI	KMETIJSKI DELOVNI STROJ
NEHOTENA BRČA V KAKŠEN PREDMET PRI HOJI							PISEC ESEJEV						
SNOV ZA LAŽJE TALJENJE							ZAČETNI GOVOR						
							RIBIŠKA VRVICA						
ALFI NIPČ			VELIH STRAH						FANT				
			TURŠKI VLADAR						KAR JE NANESENO				
KAVBOJ- SKA VRV					NAKLEP, NAMEN						OSKAR KOGOJ		
					KUŽA						OKVARA, KVAR		
VELIKA AVSTRAL- SKA PTICA				KAZEN ZA GREH						NAMIZNO PREGRI- JALO			
				ODMEV, EHO									
ŽALOST						LASTNO VRTENJE ATOMOV TEŽA EMBALAŽE				ORGAN VIDA			
										4. IN 6. ČRKA			
POMOČ: BEATNIK, MANUAL, RELIKA, SAHARID	KDOR PRIDOBIVA ALI PRI- PRAVLJA STRUPE	PREIZKUS, KONTROLA					LEVIČAR, KOMUNIST						
		NARAVA, NATURA					TETA (LJUBKO)						
SPAČENO BITJE					OČE			SETEV, SEJANJE ZAKLJU- ČENA CELOTA				ROŽNATA TRAVNIŠKA CVETLICA	RAZSTRE- LIVO ZA RUDNIKE IN KAMNO- LOME
					LUTKA, KI SPREMLJA BARBIKO								
RASTLIN- SKA BODICA				ČLOVEK, KI TEŽKO HODI						PISANA TROPŠKA PAPIGA			
				MAJHEN BAT, BATEK									
RAFKO IRGOLIČ			NAJSTNIK, BITNIK							ROMULOV BRAT			
			GL., MESTO ŠVICE							SLADKO- VODNA RIBA			
NAŠ SKLA- DATELJ IN GLASBENIK KODER						DEL CELOTE			UNESEK				
						DVOJICA			DOLGO OBDOBJE, VEK				
PESNIK					MEHEK SLIKARSKI MATERIAL JAKOB ALJAŽ					ISAAC NEWTON			
										NEDA UKRADEN			
JADRAN- SKO MORJE, ADRIA						DELAVKA NA TERENU							
LASTNIK RANČA							ROČNA KLAVIATURA PRI ORGLAH						

Rešitev križanke pošljite na: **ZDCIVS, uredništvo Naših Vezi, Dunajska 129, 1000 Ljubljana.**
Izmed prispelih pravičnih rešitev bomo izžrebali tri nagrajence.

Nagrajenci iz prejšnje številke:

1. Maks **Šmigoc**, Leška 5, 2392 Mežica
2. Srečko **Koželj**, Rudarsko nasleje 5, 1330 Kočevje
3. Edita **Kuder**, C.zmage 19, 1410 Zagorje ob Savi